

УДК 642.73

СТОЛОВІ ПРИБОРИ: ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ**Реній В. Л.**, здобувач вищої освіти. гр. ПТ - 181Науковий керівник: **Денисенко Т. М.**, к.т.н., доцент
Національний університет «Чернігівська політехніка»

З доісторичних часів наша потреба в збереженні та вдосконаленні привела до створення безлічі нових інструментів, які дозволили зробити життя легшим і продуктивнішим. Серед багатьох цікавих інструментів були столові прибори – ручні інструменти, які дозволили нам краще готувати, подавати і їсти їжу. Ці інструменти харчування отримали незліченно динамічний розвиток відповідно до мінливих смаків, звичок харчування та технологічних станів цивілізацій протягом століть.

Мета нашої роботи відслідкувати історичний розвиток столових приборів.

Найстаріший столовий прибор - це ніж. Є думка, що саме кістяний або кам'яний ніж, а не палиця, став першим інструментом людини. Багато тисячоліть ніж використовувався як зброя, для полювання і всіх видів робіт, але вже близько 5000 років тому з'явилися спеціальні столові ножі. Аж до середньовіччя люди носили з собою особисті універсальні ножі, якими користувалися не тільки за столом, але і в роботі.

У 15-16 століттях на столах у знатних осіб з'являються дорогі ножі із золота з ручками з дорогого дерева. З плином часу в ножах змінювалися тільки матеріали, з'явилися нові форми клинка і рукоятки. Прості бронзові з дерев'яною ручкою і вишукані срібні і золоті з розкішними інкрустованими ручками ножі поступилися місцем універсальним сталевим з рукоятками з пластику. Що стосується форми ножа, то перші столові ножі з міді та бронзи лише незначно відрізняються за формою від сучасних. До 17 століття існували тільки ножі із загостреними лезами. Закруглені підстави лез, за переказами, з'явилися за наказом Людовика XIV, щоб запобігти звичці придворних колупати в зубах і їсти з ножа. Незважаючи на те, що складаний ніж здається недавнім винаходом, він був винайдений римлянами ще в I столітті для використання під час військових походів і подорожей. Звичай носити ніж у піхвах перешкодив подальшому розвитку кишенькових ножів. В кінці 16 століття складаний ніж знову став необхідний мандрівникам і солдатам як зброя, інструмент для захисту і столовий прибор.

Другим столовим прибором після ножа стала ложка. Невідомо, коли саме з'явилися перші ложки, тому що робилися вони з глини, трісок, шкаралупи горіхів або з раковин. До цих пір у віддалених кутках світу люди користуються раковинами для черпання рідкої їжі, а в латинській і давньогрецькій мові слово «ложка» утворено від «раковини равлика». Вже починаючи з III тисячоліття до н.е. з'явилися ложки з рогу, дерева і рибних кісток. Давньоримська знать вже користувалася золотими ложками. У Єгипті ложки для знаті робили з дорогоцінних металів, слонової кістки і каменю, простолюдини користувалися дерев'яними ложками, а частіше їли руками. У Південно-Східній Азії виготовляли красиві ложки з кристалів і пізніше - з фарфору. У Європі робили в основному дерев'яні ложки. Англосаксонське слово «ложка» (spoon) має той самий корінь, що й «тріска».

На Русі ложка увійшла в побут простих людей набагато раніше, ніж в Європі. Власну дерев'яну ложку було прийнято носити з собою в гості аж до 19 століття. Існувало безліч варіантів дерев'яних ложок від грубих бурлацьких до тонких і різьблених загострених. Перша згадка про срібні ложки на Русі датується 988 роком, коли дружинники Володимира Красне Сонечко зажадали великі срібні ложки як компенсацію за прийняття нової віри. Хоча римляни, що поширили столові прибори в усі межі Римської Імперії, надавали ложці овальної форми з довгою ручкою, але в Європі поширилися ложки з круглою виїмкою і зручною для захоплення короткою ручкою, і тільки в 15-17 століттях знову стали з'являтися подовжені ложки овальної форми. Значне подовження ручки відбулося в той час, коли були в моді пишні коміри і жабо. З появою перук і крінолінів ручки ложок взяли витончену форму і звичну нам довжину.

У середині 19 століття з'явилися ложки з плоскою ручкою, тому що їх можна було елегантно тримати трьома пальцями. В цей же час з'явився звичай поміщати фігурки 12 апостолів на ручки дорогих ложок. (Ось чому сервізи формувалися на 12 персон.) Немовляти на хрестини дарували срібну ложку із зображенням апостола, на честь якого він названий. Досі цей звичай зберігся в багатьох християнських країнах

Столові прибори стали витвором мистецтва дуже давно. «Столове срібло» було символом аристократизму і відрізняло простолюдинів від знаті не тільки по наявності предметів розкоші, а й за вмінням користуватися столовими приборами і дотримуватися етикету. У старому англійському журналі можна зустріти пораду: зробіть отвір у срібній чайній ложці, щоб привчити дитину використовувати її тільки для розмішування цукру і виловлювання чайнок, але не для пиття чаю або насипання цукру.

В кінці 18 століття металеві ложки перестали бути ознакою знаті; в будь-якій сім'ї були ложки з бронзи або олова. На початку 19 століття був винайдений сплав міді з нікелем і цинком, який був дуже схожий на срібло і називався аргентаном, альфенідом або мельхіором. Мельхіорові ложки швидко завоювали популярність в Європі. У середині 19 століття був період захоплення алюмінієвими приладами, які зараз асоціюються з радянським громадським харчуванням. За столом Наполеона III алюмінієві ложки подавалися тільки імператору і найбільш шанованим гостям, усім іншим доводилося їсти позолоченими приладами.

Виделка - наймолодший столовий прибор. Прототип сучасної виделки з'явився в Древній Греції. Це був досить великий інструмент з двома гострими зубцями для витягування м'яса з жаровні і сервіровки складних гарячих страв. Крім двозубих вилок, для сервірування використовувалися піки і рожна, на яких подавали м'ясо. Для їжі тоді вилки не використовували, а їли руками. На римських бенкетах було прийнято одягати спеціальні рукавички або загострені наконечники на пальці, щоб руки залишалися чистими. У VII столітті невеликі вилки з двома зубцями з'явилися в Туреччині, в X столітті - у Візантії, звідки і поширилися по Європі. Через схожість з диявольськими рогами і незручністю у використанні виделки були майже забуті під час Середньовіччя. А в деяких країнах виделки навіть були заборонені за указом папи римського. У XIV-XVI століттях вилки вважалися примхою багатіїв. У Франції в цей час якраз перестали їсти з ножа і використовували однозубе виделку (шило) для наколювання шматочків їжі. Навіть на початку XVII століття англійські джентльмени вважали вилку надмірністю і вважали за краще використовувати пальці. Відповідно до етикету того часу, м'ясо елегантно брали трьома пальцями, після чого ополіскували їх у спеціальній чаші. Лише наприкінці XVII століття, коли з'явилися зручно вигнуті виделки з трьома і чотирма зубцями, вони стали невід'ємним атрибутом вищого суспільства. Прийнято вважати, що в Росії виделки з'явилися завдяки Петру I, однак, при дворі його батька, Олексія Михайловича, почесним іноземним гостям вже подавали ці прибори.

Список використаних джерел

Історія столових приборів: виделки були з двома зубцями, а ножі – тільки гострими. <https://lifestyle.segodnya.ua/ua/lifestyle/fun/kak-vy-dorogi-k-obedu-istoriya-stolovyh-priborov-652465.html>

Історія розвитку столових приладів. <https://f.ua.ua/articles/istoriya-razvitiya-stolovyh-priborov.html>

Факти про столові прибори та історію їх виникнення. <https://apetit.com.ua/uk>
